

אמת מארץ תצמח

1. רבינו בחיי על בראשית פרק כה פסוק כז
ועוד יש להתבונן שהיה ראוי לומר יעקב איש אמת כיון שמדתו אמת, ממה שאמר הנביא (מיכה ז) נתן אמת ליעקב, אבל הוסיף באור במלת תם שהיא רומזת על מדת אמת...
2. אבן עזרא על בראשית פרק כז פסוק לה (לה) במרמה - שלא דבר אמת.
3. תלמוד בבלי מסכת מגילה דף יג/ב
ויגד יעקב לרחל כי אחי אביה הוא וכי אחי אביה הוא והלא בן אחות אביה הוא אלא אמר לה מינסבא לי אמרה ליה אין מיהו אבא רמאה הוא ולא יכלת לה אמר לה אחיו אבא ברמאות אמרה ליה ומי שרי לצדיקי לסגויי ברמיותא אמר לה אין עם נבר תתבר ועם עקש תתפל. (תהילים יח)
4. תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף צז/א
אמר רבא מריש הוה אמינא ליכא קושטא בעלמא אמר לי ההוא מרבנן ורב טבות שמיא ואמרי לה רב טביומי שמיא דאי הווי יחבי ליה כל חללי דעלמא לא הווי משני בדבוריה זימנא חדא איקלעי לחחוא אתרא וקושטא שמיא ולא הווי משני דיבוריהו ולא הווי מית איניש מהתם בלא זימניה נסיבי איתנא מינהון והווי לי תרתין בנין מינה. יומא חד הווי יתבא דביתוהו וקא חייפא רישה אתאי שיבתה טרפא אדשא סבר לאו אורח ארעא אמר לה ליתא חכא שכיבו ליה תרתין בנין. אתו אינשי דאתרא לקמיה אמרו ליה מאי האי אמר להו הכי הווי מעשה אמרו ליה במטותא מינך פוק מאתרין ולא תגרי בהו מותנא בהנך אינשי.
5. ספר נתיבות עולם א - נתיב האמת - פרק א
ויש לפרש שכל המאמר הזה שכלי, כי מדרגת האדם שהוא טוב דהיינו שהוא מסולק מן פחיתות החמרי והוא נקרא רב טבות או רב טביומי שהוא שכלי ואינו חמרי, שהוא אינו משנה בדבורו ומי שהוא כך הוא מגיע למדרגת האמת, והוא נושא אשה מן אותה המדרגה שהוא אמת... רק מצד כי כל אדם אף שיש לו מדרגה זאת ואי אפשר שיחיה נשאר דבק שם ולא יהיה מסולק ממנה, בעבור כי האדם אי אפשר לו שלא יהיה משנה ומחליף האמת מצד הצניעות כי הצניעות הוא הפך האמת כמו שבארנו, ולכך יש סלוק והסרה משם...
6. ספר יערות דבש - חלק ראשון - דרוש ה
וזהו תכלית השלום, שמשנה טבעו בשביל חבירו ולוקח טבעו חבירו למען היות לאחדים, וזהו תכלית האחדות ואמת, כי אמת הוא סימן לאחדות, כנאמר אמת חותמו, להודיע כי הוא אחד:
7. מדרש רבה בראשית פרשה לט פסקה ו
השופט כל הארץ לא יעשה משפט אם עולם אתה מבקש אין דין ואם דין אתה מבקש אין עולם.
8. ילקוט שמעוני תהלים - פרק פה - רמז תתלד
חסד ואמת נפגשו. אמר רבי סימון בשעה שבה הקב"ה לבראת אדם הראשון נעשו המלאכים כנות כנות, מהם אומרים יברא ומהם אומרים אל יברא, חסד אומר יברא שהוא גומל חסדים, אמת אומר אל יברא שכלו שקר, צדק אומר יברא שהוא מלא צדקות, ושלום אומר אל יברא דכוליה קטטה, מה עשה הקב"ה נטל אמת והשליכו לארץ אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה רביע מה אתה מבזה תכסיס (אלתמסוף) (אלטיכסייא) שלך תעלה אמת מן הארץ, הדא הוא דכתיב אמת מארץ תצמח.
9. רמב"ן על בראשית ב, ט
ממנו לדעת טוב ורע (להלן ג כב) וכבר אמרו (פירקא דרבינו הקדוש, בבא דשלשה טז) שלשה אמרו אמת ואבדו מן העולם ואלו הן נחש ומרגלים ודואג האדומי הבארותי:
10. תלמוד בבלי מסכת קידושין דף מט/א
והתניא ר' יהודה אומר המתרגם פסוק כצורתו הרי זה בדאי ...
11. תלמוד בבלי מסכת בבא מציעא דף כג/ב
... דאמר רב יהודה אמר שמואל בהני תלת מילי עבידי רבן דמשנו במלייהו במסכת ובפוריא ובאושפיזא.
12. משנה ברורה סימן קנו
מפני השלום מותר לשנות. בג' דברים מותר לשנות: במסכתא ובפוריא ובאושפיזא.
13. תלמוד בבלי מסכת יבמות דף סה/ב
מצוה על אדם שלא לומר דבר שאינו נשמע רבי אבא אומר חובה שנאמר אל תוכח לץ פן ישנאך הוכח לחכם ויאחבך וא"ר אילעא משום רבי אלעזר ברי שמעון מותר לו לאדם לשנות בדבר השלום שנאמר אבך צוה וגוי כה ותאמרו ליוסף אנא שא נא וגוי ר' יצחק אומר מצוה שנאמר ויאמר שמואל אקך ושמע שאלו והרגני וגו' ...
14. ספר שמות יב
(מ) ומושב בני ישראל אשר ישבו במצרים שלשים שנה וארבע מאות שנה
(מא) ויהי מקץ שלשים שנה וארבע מאות שנה ויהי בעצם היום הזה יצאו כל צבאות ד' מארץ מצרים.
רש"י על בראשית מב
(ב) רדו שמה - ולא אמר לכו רמז למאתים ועשר שנים שנשתעבדו למצרים כמנין רד"ו.
15. תלמוד בבלי מסכת חולין דף צ/ב
תנן התם תפוח היה באמצע המזבח פעמים היה עליו כשלש מאות כור. אמר רבא גוזמא. השקו את התמיד בכוס של זהב. אמר רבא גוזמא. אמר רבי אמי דברה תורה לשון חזאי דברו נביאים לשון חזאי דברו חכמים לשון חזאי. דברו חכמים לשון חזאי הואי הא דאמרן דברה תורה לשון חזאי ערים גדולות ובצורות בשמים. דברו נביאים לשון חזאי: ותבקע הארץ לקולם.
רש"י חולין דף צ/ב
לשון חזאי - לשון הדיוט שאינו מדקדק בדבריו ומוציא בפיו דבר שאינו ולא שיתכון לשקר אלא לא דק:
בשמים - אלמא לא דק וכן ותבקע הארץ דאדוניה דנראה מקול ההמון כאילו היא נבקעת.
16. אנציקלופדיה תלמודית כרך א טור תרעח
במקום שמסתבר מצד הלשון שהמקרא הוא לא כפשוטו, הדרשה מוציאתו מפשוטו.
17. תלמוד בבלי / מסכת יבמות / סה/ב
דבי רבי ישמעאל תנא גדול השלום שאף הקדוש ברוך הוא שינה בו דמעיקרא כתיב ואדוני זקן ולבסוף כתיב ואני זקנתי: